

Phần ba
LỊCH SỬ THẾ GIỚI CẬN ĐẠI

Chương I
CÁC CUỘC CÁCH MẠNG TƯ SẢN
(Từ giữa thế kỉ XVI đến cuối thế kỉ XVIII)

Bài 29   **CÁCH MẠNG HÀ LAN VÀ CÁCH MẠNG TƯ SẢN ANH**
(1 tiết)

I - MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Về kiến thức

Giúp HS nắm được những kiến thức cơ bản sau đây :

– Cách mạng tư sản là một hiện tượng xã hội hợp quy luật, là kết quả của sự xung đột giữa lực lượng sản xuất mới (tư bản chủ nghĩa) với quan hệ sản xuất lạc hậu (phong kiến). Cách mạng bùng nổ nhằm lật đổ quan hệ sản xuất phong kiến, mở đường cho chủ nghĩa tư bản đi lên.

– Quần chúng nhân dân, chủ yếu là nông dân, là động lực của cách mạng nhưng không phải đồng minh của giai cấp tư sản. Sau khi giành chính quyền, giai cấp tư sản tiếp tục đàn áp, bóc lột nhân dân lao động nặng nề và tinh vi hơn.

– Cách mạng tư sản không thủ tiêu áp bức, bóc lột mà chỉ thay thế sự bóc lột của chế độ phong kiến bằng sự bóc lột của chế độ tư bản.

2. Về tư tưởng, tình cảm

Có nhận thức đúng về những mặt tích cực và hạn chế của cách mạng tư sản.

3. Về kĩ năng

Biết phân tích để hiểu sâu nội dung những khái niệm mới.

II - NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

Bài này đề cập đến những nội dung cơ bản của Cách mạng Hà Lan và Cách mạng tư sản Anh. Do thời gian có hạn (trong 1 tiết học phải giới thiệu diễn biến chính của hai cuộc cách mạng), GV cần tập trung vào những vấn đề sau :

- Đặc điểm tình hình kinh tế, xã hội Nê-đéc-lan trước cách mạng.
- Diễn biến chính và ý nghĩa của Cách mạng Hà Lan.

Về *Cách mạng tư sản Anh*, GV cần làm rõ phân nguyên nhân dẫn đến cách mạng. Khác với nhiều nước diễn ra cách mạng tư sản thời bấy giờ, ở Anh – sự hình thành của tầng lớp "quý tộc mới" đã đóng vai trò chi phối tiến trình và kết quả của cách mạng.

Mặc dù còn mang nhiều tính chất hạn chế và bảo thủ (không tiêu diệt triệt để thế lực phong kiến, không giải quyết vấn đề ruộng đất cho nông dân...), cuộc cách mạng này đã dọn đường cho chủ nghĩa tư bản ở Anh phát triển, đặt cơ sở cho nước Anh tiến tới giành bá quyền công thương nghiệp thế giới và đứng vị trí hàng đầu về hệ thống thuộc địa.

2. Về phương pháp

Cần phát huy tính chủ động của HS trong giờ học bằng cách tăng cường phát vấn, gợi mở vấn đề để các em tích cực phát biểu và tiếp thu bài tốt hơn.

III - THIẾT BỊ, TÀI LIỆU DẠY — HỌC

GV có thể sử dụng thêm một số tài liệu tham khảo phục vụ cho bài giảng như :

- *Tư liệu giảng dạy lịch sử kinh tế, văn hoá ở trường phổ thông trung học* (phần Lịch sử thế giới), NXB Giáo dục, H., 1993.
- *Nhân vật lịch sử và danh nhân văn hoá thế giới*, NXB Giáo dục, H., 1996.
- *Tư liệu giảng dạy lịch sử thế giới cận đại*, NXB Giáo dục, H., 1985.
- Tranh ảnh và lược đồ về cuộc nội chiến ở Anh.

IV - GỢI Ý TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY — HỌC

1. Giới thiệu bài học

GV có thể sử dụng đoạn mở đầu của bài này trong SGK.

2. Tổ chức các hoạt động dạy và học

Mục 1. Cách mạng Hà Lan

Để giúp HS nắm được những nét chủ yếu về tình hình kinh tế, xã hội Nê-đéc-lan trước cách mạng, GV cần nhấn mạnh : Đây là vùng có nền kinh tế phát triển tiên tiến nhất châu Âu thời bấy giờ, song về chính trị lại phụ thuộc Tây Ban Nha – một nước phong kiến lạc hậu về kinh tế và chính trị. Điều đó đã cản trở sự phát triển của Nê-đéc-lan. Thêm vào đó, chính sách ngăn cấm về tôn giáo của Tây Ban Nha ở đây làm cho mâu thuẫn dân tộc giữa các tầng lớp xã hội Nê-đéc-lan với Tây Ban Nha càng thêm sâu sắc.

– Phân diễn biến cách mạng, GV tập trung trình bày những mốc chính trong SGK, hoặc có thể lập niên biểu về các sự kiện đó để HS dễ nhớ.

– Về những hạn chế của Cách mạng Hà Lan, GV cần phân tích thêm những ý sau : Cách mạng Hà Lan diễn ra trong bối cảnh chủ nghĩa tư bản phát triển chưa chín muồi, nền kinh tế còn mang nặng tính chất thương nghiệp, công nghiệp chưa phát triển tương xứng vì còn đang ở giai đoạn công trường thủ công. Sau cách mạng, yêu cầu về ruộng đất của nông dân không được giải quyết, số ruộng đất tịch thu được của các quý tộc Tây Ban Nha lại chuyển sang tay giai cấp tư sản và họ kinh doanh theo lối tư bản chủ nghĩa..., do vậy, đại đa số quần chúng nhân dân chưa được hưởng những quyền lợi về kinh tế và chính trị.

– Về ý nghĩa của cuộc cách mạng này, ngoài phần nhận định trong SGK, GV có thể nhấn mạnh : Tuy ảnh hưởng của Cách mạng Hà Lan chưa rộng rãi như các cuộc cách mạng tư sản sau này, song nó khởi đầu cho việc thực hiện một nhiệm vụ quan trọng lúc bấy giờ là đánh đổ chế độ phong kiến, xây dựng một xã hội mới, tiến bộ hơn, tạo điều kiện cho kinh tế tư bản chủ nghĩa phát triển.

Mục 2. Cách mạng tư sản Anh

Để giúp HS nắm được những nội dung cơ bản về cuộc cách mạng này, GV cần nhấn mạnh những ý sau :

a) Đặc điểm tình hình nước Anh trước cách mạng

– Kinh tế :

+ Đầu thế kỉ XVII, quan hệ sản xuất tư bản chủ nghĩa đã phát triển ở Anh, sản xuất của công trường thủ công chiếm ưu thế so với sản xuất thủ công nghiệp phường hội ; ngoại thương phát triển, đẩy nhanh quá trình tích lũy vốn của giai cấp tư sản.

+ Sự thâm nhập của chủ nghĩa tư bản vào nông nghiệp làm cho nông thôn Anh bị phân hoá mạnh mẽ. Nông nghiệp phong kiến chuyển dần thành nông nghiệp tư bản chủ nghĩa thông qua bạo lực tàn khốc đối với nông dân do phải gánh chịu hậu quả của quá trình "rào đất cướp ruộng". Dẫn chứng sau đây giúp HS hiểu rõ vấn đề này :

Cái gọi là "rào đất" là tai hoạ chủ yếu đối với nông thôn Anh ở thế kỉ XVI, XVII. Sự phát triển ào ạt của ngành dệt lụa sinh ra nhu cầu lớn của thị trường đối với lông cừu. Lúc bấy giờ, đối với địa chủ, thu tô không lợi bằng nuôi cừu bán lông. Nhưng nuôi cừu phải có bãi chăn nuôi, do đó các địa chủ lớn đã chiếm đất đai của công xã (đồng cỏ, rừng núi), đuổi tá điền ra khỏi mảnh đất của họ để rào lại thành bãi chăn nuôi. "Cừu ăn thịt người" – đó là câu lưu truyền trong dân gian lúc bấy giờ⁽¹⁾.

---

(1) *Tư liệu giảng dạy lịch sử kinh tế, văn hoá ở trường phổ thông trung học*. NXB Giáo dục, H., 1993.

– Xã hội :

+ Sự hình thành tầng lớp "quý tộc mới", một đặc điểm của nước Anh trước cách mạng, đóng vai trò chi phối tiến trình và kết quả của Cách mạng tư sản Anh. GV cần cho HS thấy rõ ưu thế của "quý tộc mới" : Họ được hưởng những đặc quyền như quý tộc phong kiến, nhưng lại giàu hơn bọn này vì biết cách kinh doanh ; họ lại may mắn hơn giai cấp tư sản ở chỗ, nhờ những đặc quyền và địa vị của mình, họ dễ dàng phát triển việc kinh doanh mà không chịu sự cản trở của chính quyền. Do vậy, "quý tộc mới" không thể làm cách mạng triệt để.

+ Hành động chống đối của bộ phận quý tộc mới (được sự ủng hộ của quần chúng nhân dân) trong kì họp Quốc hội năm 1640 – do vua Sác-lơ I triệu tập để nâng mức thuế nhằm cứu vãn sự khủng hoảng về tài chính của triều đình, là mốc mở đầu của cách mạng.

b) Diễn biến

– Giai đoạn nội chiến (1642 – 1648) phản ánh cuộc đấu tranh giai cấp đã diễn ra quyết liệt giữa hai thế lực đối lập – quý tộc phong kiến phản động và "quý tộc mới" (quý tộc tư sản hoá), tư sản cùng các tầng lớp nhân dân lao động nhằm giải quyết vấn đề chính quyền.

– Trong quá trình cách mạng, đời sống nhân dân không được cải thiện, yêu cầu ruộng đất của nông dân chưa được giải quyết. Hành động "trả ơn" của tư sản và quý tộc mới là thẳng tay đàn áp phong trào đòi quyền lợi của quần chúng.

– Vai trò của Crôm-oen trong quá trình cách mạng : Trước năm 1649, dựa vào nhân dân, Crôm-oen đã thực hiện một số nhiệm vụ cách mạng (lật đổ chế độ phong kiến, xử tử nhà vua, thiết lập nền cộng hoà ở Anh) ; sau năm 1649, là người bảo vệ quyền lợi của tư sản và quý tộc mới. Ông là nhân vật chủ chốt của cách mạng tư sản Anh, người có nhiều công lao đưa cuộc cách mạng đến thắng lợi và đã nắm chính quyền độc tài quân sự 1653 – 1658.

Crôm-oen là một địa chủ, đại diện cho tầng lớp quý tộc mới, có tinh thần cách mạng, khả năng tổ chức và chỉ huy quân sự. Năm 1640, ông được bầu làm đại biểu Quốc hội. Trong Quốc hội, ông đã hăng hái chống lại nhà vua và giáo hội Anh. Khi cuộc chiến tranh chống vua Sác-lơ I nổ ra (1642), ông đã tổ chức đạo quân "kiểu mới", làm hạt nhân cho quân đội của Quốc hội (quân "đầu tròn", vì đầu tóc cắt ngắn, ăn mặc giản dị). Đơn vị kị binh của Crôm-oen, do lòng dũng cảm và chí kiên quyết, được mệnh danh là "sườn sắt". Quân đội "đầu tròn" của Quốc hội đã đánh bại quân đội "kị sĩ" của vua và bắt giam vua (1648).

Sau khi vua Anh Sác-lơ I bị xử tử (1649), chế độ Cộng hoà được thành lập. Chính phủ Cộng hoà đã phái Crôm-oen mang quân đội sang đàn áp những cuộc khởi nghĩa của nhân dân Ai-len, Xcốt-len và tiến hành chiến tranh với Hà Lan, buộc nước này phải chấp nhận "Luật Hàng hải" của Anh. Khi trong nước xảy ra nhiều biến động do quần chúng lớp dưới không thoả mãn với những chính sách của Chính phủ Cộng hoà, bọn sĩ quan cao cấp và bọn đại tư sản ở Luân Đôn đã ủng hộ Crôm-oen thực hiện chế độ độc tài quân sự. Năm 1653, Hội đồng sĩ quan bầu Crôm-oen làm người đứng đầu Chính phủ và phong cho ông chức vụ *Bảo hộ công*⁽¹⁾. Crôm-oen mất ngày 3-9-1658.

Để củng cố phần này, GV có thể nêu câu hỏi : Trong diễn biến Cách mạng tư sản Anh, sự kiện 1649 có ý nghĩa gì ?

GV cần nói thêm về cuộc chính biến 1688 – 1689 : xác định thành quả cách mạng ở Anh, củng cố nền thống trị của tư sản và quý tộc mới dưới hình thức quân chủ lập hiến, chế độ chuyên chế bị thủ tiêu, vai trò của nhà vua bị hạn chế bởi Quốc hội.

3. Sơ kết bài

– *Củng cố :*

+ GV cần lưu ý HS nhớ diễn biến chính của hai cuộc cách mạng và đặc điểm của mỗi cuộc cách mạng đó.

+ Nhấn mạnh ý nghĩa lịch sử của Cách mạng Hà Lan và Cách mạng tư sản Anh.

– *Bài tập về nhà :* Để chuẩn bị tốt cho giờ học sau, GV yêu cầu HS đọc trước Bài 30 – "Chiến tranh giành độc lập của các thuộc địa Anh ở Bắc Mĩ".

V - TÀI LIỆU THAM KHẢO

Xử tử vua Sác-lơ I

Quân đội làm chủ tình thế. Căm giận vì sự lừa lọc phản bội của nhà vua, quân đội quyết định đề nghị với Nghị viện : tên chủ mưu lớn nhất gây ra những vụ nổi loạn phải bị lôi ra pháp đình và phải bị trừng phạt do tội phản bội và do đó đã làm đổ máu vì lệnh của hắn. Nghị viện (về cơ bản vẫn gồm nhiều người bảo hoàng) đáp ứng lại bằng việc kí kết hoà ước với vua. Lúc đó quân đội tiến về Luân Đôn và

---

(1) Nhà bảo hộ, nắm mọi quyền hành : Tổng tư lệnh quân đội và hải quân, quyết định mọi chính sách đối nội và đối ngoại, ban hành mọi luật lệ... Chế độ Bảo hộ công thực chất là nền độc tài của Crôm-oen.

sử dụng bạo lực để thanh trừng Nghị viện (6-2-1648). Khoảng 145 nghị sĩ bị trục xuất hoặc bị đưa vào ngục.

Bản án về việc hành quyết nhà vua bị binh sĩ và thủ lĩnh của họ là Crôm-oen buộc phải tuyên bố và thi hành. "Nghị viện tàn phế" thông qua việc đưa vua ra xét xử. Vua Sác-lơ I bị đưa ra trước một toà án đặc biệt gồm 135 uỷ viên, trong đó chỉ có 67 uỷ viên đồng ý tham gia mà thôi. Vua bị kết tội tử hình, coi như một tên tàn bạo, phản bội, sát nhân và là kẻ thù của đất nước. Trên đường vua bị dẫn qua, binh lính nguyện rửa và hô to : "Xử tử hình"... Việc xử vua được tiến hành trước Cung điện Trắng.

(Theo : *Tư liệu giảng dạy lịch sử thế giới cận đại*,
NXB Giáo dục, H., 1985)